

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdij mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Társadalmunk bűnei s teendőink.

I.

(Folytatás.)

Ha bemegyünk köznépiünkhöz s bele tekintünk foglalkozásába, vágyaiba, törekvéseibe, — nem mondhatjuk, hogy nem munkás, — hiszen a mindinkább nehezedő életviszonyok is rákényszerítik, — de rendszer, előrelátó időfelosztás, okszerű alkalomfelhasználás előtte csaknem ismeretlen, nagyrész ma is apját, nagyapját tartja példányképnek, ő sem akar külön lenni, s ezért megfeszített törekvésének sincs mindenkor várt sikere, ohajtott eredménye; ebből elégtelenség, kishitűség származik, s midőn látja a mások életét, vagy épen a felsőbb osztály henyeségét, kapzsiságát, zsarolását, — feltámad a vágy nála hasonló eljárásra, hajlandó lesz más uton és téren, de hasonló eszközökkel nevelni vagyonát, vagy megkeresni az anyagi szükség kielégítő eszközeit. Utánzásai hajlam, nagyobbak majmolása elterjedt szenvedély, mely míg a szegényebeket lenézi, sorsukat, nyomorult helyzetüket megvetéssel utasítja el: addig tettett alázattal közeledik a felebbvalókhöz, szolgálatát ajánlja, megvesztegetésüket elfogadja, eszközévé lesz a tényleges hatalomnak, ha nem épen az anyagi haszonra való biztos kilátással, de mindig azon vágygyal, hogy tekintélye emelkedjék, magát azoknál nélkülözhetlenné tegye s így barátságukban osztozzék. És mikor eljön az idő hogy az ilyenek, mint elhasznált eszközök a nagyoktól elvettnek, ha reményeikben csalódnak és kénytelenek alantabb fokon álló embertársaikhoz visszavonulni: nincs, nem lesz első és nagyobb gyűlölöje, átkozója és elítélője a felsőbb osztályuaknak mint ezek. Valamint anyagi haszon reményében amott áruba bocsátják lelkiismeretüket, anyagi s szellemi erejüket: úgy kérlehetetlenül fogják itt gyűlöltetni, gyalázni hálátlan vásárlóikat. Különbben lehet mondani, hogy e társadalmi bűn minden osztálynál honos, s bizonyára

nem az alsóbb rendnél született, hanem ezekre felülről származott át. S vajjon ilyeneknél hányad rendű kérdés az erkölcs és vallás? mily tekintélye van az egyháziasságnak? A szegénység sem ment helyzete bűneitől, részint a szükség, részint a példa ezt is elvonja az erkölcs és vallás tiszteletétől, szükségből lop, szolgálalkúságból a hatalmasoknak enged, félelemből eltitkolja a mások jólismert bűneit, gyarlóságból részese lesz a közromlottságnak.

Egyházainkban a közügyek körül részvétlenséget, közönyt tapasztalunk; falu helyen alig lehet gondnokot, presbytériumot választani és alakítani, miért? mert a nép bizalmának e megtisztelő választásával nincs anyagi haszon, jövedelem összeköttetésben, sőt még áldozatot kell hozni, mert az egyház ügyeit intézve a magáé után mindenkor kellőleg nem nézhet. Vagy elmondják ugyan nagy rábeszélés, kérelem után az esküt, de mily mértékben tartják meg? miként felelnek meg kötelességeiknek? S ha azok, kik minden tekintetben jó példával lennének kötelesek reformált népünk előtt járni, munkálkodni, — az egyházi-ügyek terén ily hiddegséget és önzést tanusítanak, — ha a jobbaknak látszó szűkkeblűleg megtagadják a szolgálatot: várható-e szép rend, haladás erkölcsi és anyagi téren?*)

Utóljára hagytam azon osztályt, a melynek hivatása a társadalmi bűnök ellen különösen küzdeni, azokat irtani, a népet nevelni, tanítani, — értem a papi és tanítói osztályt. Egybefoglalom őket, hiszen egyházunkban egyesített munkatér vár reájok s egyesülten kell és lehet a cél felé haladniok. Nem akarom őket sem tulszigoruan elítélni, sem részrehajlással magasztalni. — Miután nem az érdemek kitiüntetésére, magasztalására és méltatására, hanem

*) Hát arra mit mond érdemes munkatársunk, hogy egyházmegyei első tisztségeket sem vállalnak el a megválasztottak, s immár némely helyen pénzbírsággal fenyegetik a megválasztás netaláni visszautasítóit

a társadalmi főbb bűnök felmutatására vállalkoztam; azt kell keresnem itt is, és fájdalom találok eleget. Hiába akarnók elhíttetni másokkal az önfeláldozó lelkészi hivatást, önzetlen istenszolgálatot, ma életpálya ez is mindenekelőtt, melyen először mindenki leginkább az anyagi helyzetet akarja magának s családjának biztosítani. Ezt nem is tartom bűnnek, — sok tanulmány és küzdelem után méltó a munkás tisztességes jutalomra, s hivatalos teendőivel nincs ellentétben az anyagi jólét, sőt munkásságát önfeláldozóbbá tehetné. De az a baj, hogy igen sokan e hivatalt is kizárólag a megélhetés és anyagi javak szerzésének eszközéül tekintik, és teendőiket oly robotnak tartják, melyet az anyagi nyereségért kell bevégezni. Az anyagiak szeretete aztán megenged oly foglalkozást, mely az általok hirdetett evangyéliumi vallásos — erkölcsi elvekkel ellenkezik, — s az a nép, a mely tanulni akar, vigaszt keres, gunyosolyra vonja ajkait, midőn lelkésze a fukarság, uzsora, könyörületlenség bűnei ellen prédikál, ő pedig talán legnagyobb mértékben lélegzik azokban. Vagy a mértékletesség, igazság, szeretet követését ajánlja templomi szószéken — és ő dobozódik, gyűlölködik s hamissággal szaporítja vagyónát. Szónokol a lelkiismeret szabadsága törvénytisztelet, vallásos hit, tiszta erkölcs mellett, — s ő lesz a világi ügyekben legelső pártoskodó, törvénygunyoló, a világiak barátságáért, kegyéért vallásos szabadoncz, elnéző erkölcsbíró; hirdeti, tanítja milyen szép a békés, szeretetteljes családi élet, — békélteletti kenetteljes szavakkal a viszálykodó házasságokat, és saját körében nincs talán nap, mely háborúság, családi versengés nélkül folyna le. Nem nagyítás, — ki tudnám mutatni mindenik állításra a példát! Miként lehetne az ily lelkészeknek munkássága üdvös, — miként hathatnak ezek jó irányban arra a népre, amely tulajdonképen hallgatóságos erkölcsbíró, nem feledi el soha papjának tévedéseit, bűneit, s ha nyíltan nem is lép fel ellene, de lelkében elkárhoztatja annyival inkább, mert tudja, hogy az neki hivatalos vezére, tanácsadója tartoznék lenni különösen a lelkiekben?

És tekintsünk az iskolába, hol a jövő nemzedék erkölcsi-vallásos képzésének alapja tétetik le. Nem vévén azt most figyelembe, hogy hány méltatlan és a szükséges képzettség nélküli ugynevezett tanító uralkodik az ifju nemzedék serege felett, — mily kevés felel meg lelkiismeretes kötelességeinek, — mily sokan vannak, kik elméletileg hirdetik a nevelés és tanítás leghelyesebb elveit, azt hinnéd mind megannyi kis Pestallozzi, — gyakorla-

tilag pedig oly bánásmóddal, oly felületességgel járnak el hivatalukban, hogy a legegyszerűbb szüle is megbotránkozik bennök, — és hogy a szülék türelmét, elnézését biztosítsák, más uton tett szolgálataikkal, kedveskedéseikkel nyerik meg és kötelezik le azokat, és állomásaikon így évről-évre az ifju nemzedék kárára és veszedelmére megmaradnak. — Gyakran hivatalukat lealacsonyító barátkozással, dorbézolásal, komasággal némitják el az elégtelenséget, fékezik az ellenszenvet. Sok falusi tanítónak jellemrajzát képezik ez elmondottak, s ilyenektől vajjon mit tanul egyebet a nép rosznál és megvetésnél épen azok iránt, a kiknek hivatásuknál fogva azok háláját, elismerését és tiszteletét kelle-ne leginkább kivívni?

Nem akarom itt átlépni egyházunk határkörét, nem akarok a másik tábor felett szemlét tartani, nem szándékom a más felekezeti papság eljárását, erkölcsi életét bírálni, — pedig talán közvetve annak is lehet itt ott káros hatása népünkre, — nem annyival inkább, mert könnyen félremagyarázná a felekezeti ellenszenv felszólalásomat, s a legrészrehajlatlanabb vélemény kimondásában is elfogultságot, gyűlöletet keresne, — de meg példabeszéd szerint van elég seperi való saját házunk előtt, ezeket ismerni első szükség, és ezeket eltávolítani első kötelesség.

Általános jellege e kornak, hogy a terhes anyagi viszonyok közepette minden népréteg tulnyomó száma jövőjének épen anyagi biztosításáért küzd, s a szerzés minden tilos és nem tilos eszközeit felhasználja, hogy célját érjen. Alig találunk napilapot, melyben csalás, sikkasztás, hamisításról hír ne legyen, köz- és magán intézetek károsítatnak meg, sőt még oda is eljutottunk már, hogy főfő tisztviselők is ily vétekekkel mocskolják be magokat s magos állásukat.

Sokkal nagyobb a szükségtől való félelem, erősebb az anyagi dolgok szeretete, hogysen az erkölcs, vallás, egyház érdekei háttérbe ne szorítatnának. — És e tekintetben ha kárhoztató ítéletet kell mondanunk az emberi törekvésekre, kárhoztatnunk kell a jelenkor viszonyait is, mint a corruptio egyik kétségtelen forrását.

Némelyek talán azt mondhatnák, hogy a jelen idők nehéz körülményeit épen az egyháziatlanság és erkölcsi romlottság szülte. Én ellenkező véleményben vagyok, mert a történelem mutat ugyan sok példát arra, hogy a társadalmi jólét, nemzeti nagyság és hatalom birtokában a nép elpuhult, erkölcsileg megromlott és alásülyedt, de épen e tár-

sadalmi jólétet, nagyságot és hatalmat hiába keressük multunkban, itt csak szenvedés és küzdelem lehet minden elmaradottságnak és romlottságnak forrása. — Hol találjuk ma is az erkölcsi-vallásos élet, egyháziasság virágzását? bizonyára oly országokban, hol az anyagi viszonyok kedvezők, a politikai élet szilárd alapokon nyugszik, s hol a törvények határozott és részrehajlatlan alkalmazása a nép tiszteletét és engedelmisségét biztosítja.*) Hazánkban az anyagi viszonyok napról-napra kedvezőtlenebbek, a politikai élet még ma is ingatag alapokon áll, a törvények hiányossága, bizonytalan alkalmazása csak a közlegületlenség nevelője, s mindezek kiszámíthatatlan mérvű befolyással vannak az egyéni és közélet irányára és munkássági törekvéseire.

Az elmondottakban feltaláljuk okát a mai korban elterjedt erkölcsi, vallásos közönynek, ennél fogva az egyháziatlanságnak is, és az elsorolt bűnök ha nincsenek is meg egész összességgel egy-egy gyülekezetben, de az általános társadalom terén azok között bizonyos lánczolatossággal összefüggést, felülről alájövő, alulról felmenő egymásrahatást, fekélyes terjedést fogunk felfedezni. Hogy kivételek a társadalom minden rétegében ne lennének, olyat nem állítok, sőt hogy vannak mindenütt hivatásukat teljesen felfogó, kötelességeiknek mindenben megfelelni törekvő nemes lelkek: ezt örömmel elismerem, — irántok tiszteletünk csak annál nagyobb lehet, de mig ilyenekről csak mint kivételekről szólhatunk, addig az általánosság színezetét a társadalmi bűnök képviselői hordják magukon, s mindaddig kedvezőleg a bíráló nem szólhat, mig az arány megfordítva nem lesz, vagy is mig a corrupált rész nem lesz oly kisebbségben, hogy a kivételeket ez képezze

S—s.

(Vége köv.)

A Religio aggodalma.

A „Religio“ bus aggodással tünődik a kálvinisták s a lutheránusok konventjeinek határozatai s a konventeken észlelt hangulatok miatt. Tünődésében azt hiszi, hogy a jövő országgyűlés valódi zsinat leend, pedig az a leginkább óhajtott dolog, hogy országgyűlésünk maradjon országgyűlés, azaz ne avatkozzék az illetékessége alá nem tartozó vallási ügyekbe, ne tárgyaljon „a hitélet körébe vágó oly kérdéseket, melyeket a legbeavatottabbaknak is csak a legnagyobb óvatossággal lehet tárgyalni, nehogy a vallásosság és így az erkölcsiség is csorbát szenvedjen, nehogy a vallás iránti közöny, mely minden államnak veszedelme, a népben elterjedjen.“

*) Sok tekintetben osztom az itt elmondottakat, de hiszen a nemzet legszorogatóbb napjaiban, a háborúk nyomorai közt is magasabb vallásosság s hitbuzgóság s tiszta erkölcs jellemezték őseinket. Lehetne ez így ma is. Szerk.

Azon meggyőződésének indoklására, hogy a jövő országgyűlés olyan zsinatféle physiognomiával bírand, felemlíti, hogy a lutheránus konventen b. Radvánszky Antal főfelügyelő ur hivatalába beigtatásakor inté a közegyházat, hogy „a törvényhozástól követeljük, miszerént alkalmazásba hozassék az, mit a törvény már harmincz évvel ezelőtt biztosított,“ t. i. a teljes egyenlőséget és viszonyosságot a felekezetek közt. Aztán megjegyzi, hogy a báró ur panaszkodott, miszerént a vegyes házasságok köthetése tekintetében még sok igen sok akadály létezik, miért is azt mondja, hogy „tekintettel a konfliktusokra s azoknak szomorú következményeire . . . feladata a törvényhozásnak gondoskodni arról, hogy a házasságok ne akadályoztassanak.“ És ez igazságos, méltányos kívánságra a R. nagy szerényen azt vallja, hogy nem tudhatja, minő akadályokat ért a báró ur, azt-e hogy „vegyes házasságot kötni szándékolt jegyesek dispensációt nem nyernek, azt-e, hogy az ily jegyesek a templomban nem áldatnak meg;“ mert ha a báró ur ezekre vonatkozó törvényhozási intézkedést ért, akkor tudja meg, hogy a r. kath. egyház az állami törvényhozásnak nem enged, mert nézeteiről le nem mondhat. „A ki az egyháztól kegyet akar nyerni, vesse alá magát az egyház rendelkezéseinek: ez a józan következtetés, nem pedig, hogy az egyház mondjon le elveiről és még ráadásul kegyet is osztogasson.“ A „Religio“ meg van győződve, hogy miután az 1848. évi 20. t. cz. élebe léptetését nemcsak a lutheránusok, hanem Debreczenben a kálvinisták is sürgették, az abban érintett kérdés az országgyűlés elé fog kerülni és a prot. hitvallású képviselők saját vallásuk ügyében fel fognak szólalni, mig a r. kath. képviselőkről ezt nem látszik feltételezni.

Híven igyekeztem a „Religio“ cikkének tartalmát feljegyezni s most már pár sorban észrevételemet is megteszem. Mi protestánsok sem óhajtjuk, hogy az országgyűlés zsinattá váljék, mert a hitelvek feletti döntés minden egyháznak saját benső ügye, nézetünk szerént is, de hiszen nem is akar az országgyűlés zsinattá lenni s hitigazságokat bonczolgatni és megállapítani, hanem igenis joga és kötelessége az államnak egyik felekezetet a másiknak tulkapásai ellen védeni, ezáltal a békés együttlakás feltételeit megállapítani, mert a felekezetek közti zsurlódások magának az államnak békéjét, szabad fejlődését sőt létét is veszélyeztetetik. E nézetből kiindulva óhajtjuk, sőt követeljük, hogy a házasság kötésének szabadsága biztosítottassék, de nem úgy, hogy az állam a felekezeteknek a házassági ügyről alkotott dogmáit bolygassa, hanem oly intézkedések által, melyek lehetővé teszik, hogy a felekezeteknek a házassági ügyről alkotott s oly különböző hitelveik a házasságkötés szabadságát ne veszélyeztessék, s e házassági ügyeknek társadalmi kihatását illetőleg egyik felekezet a másiknál több jogot ne élvezhessen. A dispensációt illetőleg miért ne mondhatná ki az állam, hogy a protestáns püspök épügy felmentvényt adhat saját hitfeleinek, mint a r. kath. püspök a magáéinak. Mig az egyházi házasságok érvényben lesznek, addig a felekezetek dolga, hogy a házasságkötés milyen szertartások között folyjék le; s nem is hiszem, hogy a lelkiismeret szabadságának kitünő hőse b. Radvánszky Antal ó nmlga olyat csak gondolt volna is valaha, hogy az országgyűlés törvény által kényszerítse a r. katolikusokat arra, hogy a vegyes házasságokat a templomban áldják meg. Mi reformátusok úgy

vagyunk meggyőződve, hogy ha a vegyes házasságok kötésénél előforduló viszályok és zsurlódások másként meg nem szüntethetők, akkor a kötelező polgári házasságot kell törvény által behozni. Erre az állannak joga van; a felekezettek pedig hihetik, a mit szeretnek és akarnak. A R. azon sejtelve, hogy a prot. hitvallású képviselők az országgyűlésen saját vallások és egyházuk ügyét támogatni fogják, míg a r. katolikusokról ezt nem tételezi fel, — azt mutatja, hogy a R. maga is érzi, hogy a protestánsok sérelmei és panaszai jogosak, igazságosak, s ezért fognának a prot. képviselők azok miatt sorompóba szállni, ellenben a r. kath. egyház kiváltságai ma már elfogulatlan igazságszeretettel nem védelmezhetők s ezért nem bizik a saját hitvallását követő képviselőkben. Bizony akaratlanul is szép elismerésben részesítette a R. a r. kath. képviselőket!

A R. zsinatnak nevezi előre is a netalán egyházközi jogviszonyok rendezésével foglalkozó országgyűlést. Oh bizony kár volt a régi obscurus világban a vallási, tisztán hitelvi ügyeket az országgyűlés elébe vitetni, a r. kath. egyház érdekeit odaadó hűséggel szolgáló államot a lelkiismeret szabadságának elnyomására felbasználni, kár volt azzal világra hozatni a „lutherani comburantur“ féle fájdalmas emlékű törvényt, s többefélét. Ámde akkor lehetett az országgyűlés zsinat is, de ma midőn egyenlő jogokkal találma mérni a sok mellőzést szenvedő protestánsoknak, ha bár a lelkiismeret szabadságát nem is érintené, ma már tagadják az országgyűlés kompetenciáját! — Mi is tagadjuk, tagadtuk is mindig az állam kompetenciáját arra nézve, hogy hitelvek felett döntsön, de hogy az egyházak jogviszonyát rendezze a szabadság és jogok egyenlősége alapján, ezt követeljük, várjuk és reményeljük. S mi bizunk a magyar országgyűlés igazságában, hogy reményünkben csatlakozni nem enged.

Joó István.

TÁRCZA.

Az erkölcsi és vallási nevelés eszméinek fejlődése a francziáknál.

(Kilenczedik közlemény.)

A XIX. század harmadik évtizedével a francia paedagogiai irodalomnak egy új virágzási kora kezdődik. Számra talán kevesebb az amit e században a francia elme produkál, mint volt a mult század második felében: de az a kevés mű aztán tartalomgazdagságra, az elvek tisztaságára s igaz keresztyéni szellemére nézve jóval felette áll megelőzőinek. E tekintélyes szerzők sorát *Alexandre Vinet* nyitja meg, egy bászeli jeles tanár, a „Nonvellige vaudois“-ban a középosztály nőinek nevelésére vonatkozó cikksorozatával (1824), mely később önállóan is megjelent. E cikksorozat csak kezdete volt azon nemes agitációnak, melyet ő a nők felsőbb oktatásának érdekében megindított s melynek eredménye lettek a schweiczi női közélettanodák s nevelő-képezdek. A leendő nevelőktől ő alapos képzettséget kívánt; e nélkül, mint tanító, előadásának nem adhat sem világosságot, sem érdekességet, sem a fiatal, élénk szellemek lekötésére oly szükséges egyszerűséget. Ily egyszerűsége csak egy bölcs képes, mint aki beleszokván az ismeretek gazdagságába nem érzi magát ösztönözve tudományát fitogtatni, kit a féltudakosság kicsinyes gondolatai nem vonnak le az elvek magaslatáról. „Az értelmi műveltség e fensőbbségének

következménye lesz a nevelőnél a rend- és módszer szelleme. Megadni az oktatás minden ágának a maga helyét s terjedtségét, kombinálni azokat oly módon, hogy kölcsönös támaszul szolgáljanak egymásnak, nem engedni magának sem ugrást sem hézagot, sem kitérést. beható figyelemmel kíséreni a gyermek tehetségeinek fejlődését, engedékenységet párosítani a rend szigorával: ime egyik része a nevelés nehéz tudományának.“ Ily értelmi műveltségre szert tenni mindaddig nem volt módjukban a nőknek s mégis hány intézetben nem volt rájuk bizva nagyfontosságú tantárgyak — például történelem — tanítása, míg a tánczot rendszeren férfi tanítja a leányoknak is! De nemcsak a leendő nevelőnőknek, a leendő anyáknak is szüksége van az eddiginél nagyobb képzettségre. „Ha meggondoljuk azon élénkséget s makacs tartósságot, melylyel az első benyomások bírnak s tudjuk, hogy ez első benyomásokat nagybárra az anyák adják és módosítják: nem vonakodunk elismerni, hogy a nép jellemével melyet nevelnek, a társadalom sorsa a nők gyenge kezei közé van letéve. A gyermek ez első benyomásaiból lesznek a meglett ember szenvedélyei s olykor elvei is; az anyai tej nem assimilálódik jobban vérével, mint azonosulnak az anya gondolatai az ő szellemével. . .“ S mi történt eddig a (schweiczi) nők kiképzésére végett? — „A szellemet erősítő, a lelket nemesítő tanulmányok legtöbbször feláldoztattak az élvezet-képesség drága szerzeményének s még ez irányban sem képezték őket okosan. Vegyük például a zenét: e művészet, mely főleg a vallás, a haza s a természet édes érzelmeinek szolgálatában tartoznék állani, elpuhító, erkölcstelenítő művészté lett. Lehet hallani társaságokban, nyilvános helyen tiszta és szüzes ajkaktól énekelve oly szavakat, melyek ha prózában mondatnának, pirulni kényszerítenék a legkevésbé szemérmest is. Az élveteg lélek aljas epekedései, az önző szenvedély örvongése, mely üldözése tárgyának feláldozza a legtisztéletreméltóbb érzelmeket, a legszentebb összeköttetéseket, a pajkos kacérság vagy kigunyolt szemérmes gyermekes játéka: ime ezek teszik tartalmát azon énekeknek, melyeket a mi Álpjaink tövében egy alapjában vallásos és szabad nemzet asszonyai és leányai zengedeznek. — Hiszen ezek — mondja rá valaki — szép művészetek! s nem veszi észre, hogy a szép művészetekkel való ezen visszaélés észrevétlenül hogy juttatja be a mérget a közérkölcsökbe, hogy midőn az ember megbarátkozik bizonyos szavakkal, megbarátkozik a dolgokkal is, hogy a ledérség, a szerelmi dalok lelke, lelkévé válik lassanként az éneklőknek is. . .“ *Vinet* fáradozásai nem voltak hiába. — Ha nézetünk szerint nagyon sokat várt is a nők felsőbb oktatásától egyben nem csalódott, hogy az alapos és teljes képzés csakugyan kevesbitette a művelt nőknél a szellem ürességét s a komoly foglalkozástól való idegenkedést, mely a hiúság, kacérság és fényűzés ezer formái alatt tetszelgett magának. Egy 1-42. april 26-án tartott beszédében bizonyos melancholiával festi azon szegény leányok sorsát, kik hogy megélhessenek, idegen országokba vándorolnak ki nevelőnőknek az Alpok gyönyörű országából; de még ekkor is tudja magát vigasztalni, hogy az általa sürgetett képezdek a társadalom műveltségére mégis áldáshozók voltak.

Az első neveléstani munka, melyet a francia akadémia jutalomra és kitüntetésre érdemesített, az 1821-ben elhalt *M-me la comtesse de Rémusat* „Essai sur l'éducation des femmes“-ja volt, melyet a fenkölt lelkű szerző halála után négy évvel fia bocsátott közre. E mű, mely a jánsenista paedagogusok erkölcsi és vallási szigorával egy nagy emberismerő éles látását s az irány rendkívül választékosságát egyesíti magában, nemes igénytelenséggel lép a közönség elé. Szerző, mint az előszóban mondja, azt hiszi, hogy a leányok nevelésében még mindig hiányzik a kellő komolyság. Ezt megmutatni, a hiányokat feltüntetni: lesz feladata munkájának s ugyanakkor módokat ajánlani az anyáknak, hogyan tölthetik be szent hivatásukat leányaik irányában. „Kinek kinek — ugymond — megvan itt a földön Istentől adott hivatása. Megvan sajátos hivatása a nőnek is; s mind-

nyájunkra nézve az élet az örökévalóságra irányul. Fő cél tehát a nevelésben: beoltani az erkölcsi kötelességérzetet, megadni a szeretetet s a kötelesség tudatát a szabadságban, az éber vigyázás s a lelkiismeret segédelmével. . . .” *Rémusat* asszony elismeri, hogy sehol a világon nem foglalkoztak az írók annyit a nőkkel mint Franciaországban, sehol sem irtak annyit az ő magasztalásukra s mégis tekintve a modort, melyen a nőkről írnak, tekintve a nevelést, melyet a nőknek szánnak, úgy látszik, sehol sem voltak az írók a nők iránt kevésbé igazságosak. „A bölcsészek közt, kik nőkről írtak, kevesen vannak, kik vissza tudták volna magokat tartani bizonyos gyermekes fitymálástól vagy elragadtatástól. Ritkán mutatták ki nekünk a mi valódi helyünket; ritkán gondoltanak arra, hogy a nőben egyebet lássanak egy érzéki eszes de korlátozott lényénél, a férfi kísérijénél. . . . A nő igenis kísérije e földön a férfinak, de létezik saját rovasára is; alantabb álló, de nem alárendelt. Az isteni lehelet, mely lelkesít, mely halhatatlanság által haladásra hív, a rosznak ismerete, a kötelesség érzése, a jövőre törekvés épen úgy megvannak adva a nőknek, mint a férfiaknak s feljogosítják őket, hogy bizonyos egyenlőséget követeljenek a magok számára s kimagyarazzák némileg azon viszonyos felsőbbiséget, melyről magasztalóink annyit szónokolnak. . . . Azonban ami a társadalom lényeges érdekeit illeti, melyeknek előmozdítását követelnők magunknak, mindez hátrányunkra üt ki. Hiányzik nálunk a következetesség és mélység, midőn általános kérdések tanulmányozásához kezdünk. — Megáldva bizonyos élelki értelemmel, egyszerre fogunk fel mindent, hamarább kitaláljuk és sokszor épen oly jól átlátjuk mint a férfiak. De hamarább lelkesedve semhogy részrehajlatlanok lehetnénk, ingatabbak lévén semhogy súlyt adhatnánk magunknak, könnyebben sikerül nekünk az észrevétel, mint a megfigyelés. A tartós figyelem kifáraszt bennünket; végre is mi inkább nyájások, mint türelmesek vagyunk, a veszteséget későbbiek vagyunk elviselni, mint egy kis késlekedő remény teljesülését. . . . Ha meggondoljuk, hogy a nő, végzete úgy a társadalom mint saját boldogsága érdekében arra hívta el, hogy *kettővé legyen*, beláthatjuk hogy ő már eleve egyenesen a társas életre van alkotva. Érzékenyebb és odaadóbb lévén mint a férfi, nem ismeri az önzésnek ama faját, mely az embert magába üzi függetlensége érzetének egész hatalmával. Hogy cselekvésre szánja el a nő magát, rendesen egy más ember boldogságának kell őt arra készíteni. Hibái is megfelelnek sajátosság helyzetének. Ugyanazon ok, mely a férfinál kevélységet támaszt, a nőnél csupán a hiúság érzelmét kelti. A kevélység egy oly erő érzelmé, mely maga felett ítél; a hiúság ama hatáshoz méri magát, melyet kelt s így mindig másra szorul. Így mentől figyelmesebben vizsgáljuk magunkat, annál inkább be kell vallanunk, hogy függésre vagyunk teremtve. . . . Mindazonáltal a helyett, hogy megtagadnám a nőktől az erkölcsi érzést, a helyett, hogy állítsam rólok, hogy sem eszük, sem akaratuk, sem szabadságuk: inkább semmi okot sem látok arra, hogy épen oly komolyan ne beszéljek rólok, mint a férfiakról vagy hogy az igazságot előítélettel, a kötelességet babonává ferdítsem számukra, csakhogy velök elfogadtassam. — Nekik joguk van a kötelességhez, joguk van az igazsághoz, miután képesek is egyikre úgy mint a másikra. Semmi ok sincs arra, elvonni tőlük a szabadalmat: engedelmességet az *ész által kijelentett* isteni törvénynek. Megfosztani a nőket ezen képességtől annyi volna, mint megsérteni isten akaratát művének lealacsonyításával.“

Idéztem e mesteri jellemzést, melyet egy szellemes és komoly gondolkozású nő neméről ad épen akkor, midőn annak erkölcsi önállóságát revindikálja; idéztem, mint azon éles ítélő erő tanubizonyosságát, melyet hogy a nőktől meg sem lehet tagadni, *Rémusat* grófnő tényleg megmutatta. Hasonló fejtegetésekben bővölködik könyvének minden része. Különösen jól látszik ismerni az asszonyi természetet. Egy más helyen ismét így nyilatkozik rólok: „A nők érdemét azon érdekek szerint kell mérni, mely bizonyos cselekvésükbe bele

játszik. Mivel általában hiányzik náluk azon erő, mely egy távoli cél s kétes siker kedvéért munkálni tud: kell hogy egy uralkodó s őket néha a rajongásig magával ragadó érzelem biztosítsa nekik előre a díjt, melyre szükségük van, hogy el ne bátortalanodjanak. E természeti dispositiójuk mutatja, mennyire csupán a belső életre vannak teremtve, mely könnyű alkalmakat nyújt s a jutalmat előlegezi. — Gyöngö s kissé mindig izgatott teremtvények lévén, attól ami a messze jövőtől függ, mi csak időmulva sikerülhet, borzadnak, s türelmetlen képzelődések kétségbeesik. De helyezzük csak őket oda, hol tanácsot adhatnak egy cselekvőnek, akkor látjuk, hogy érzelmük mily kifejlődésre, mennyi bölcseségre képes. Egyszóval hogy a nők erkölcsileg hasznosak lehetnek a társadalomra, meg kell találniok a helyzetet, mely arányban tartsa törekvéseiket erőikkel. . . .” Az előbb idézett sorokból az is kitetszik, hogy itt egy komoly vallásos nővel van dolgunk, habár istent ő is az *ész által jelenti ki*. A vallásban vagy inkább a vallás mellett nála is a morál lép előtérbe. Azért kívánja, hogy a nő, mint a férfi, részesüljön a „lelkiismeret által szabályozott szabadság“ jótéteményében. Szerinte mindnyájan a *jó és gonosz* érzésével születünk, tehát morális ösztönnel; nem az-e hát a nevelésnek főtiszta, hogy ez érzelmet vagy ösztönt *okos tudattá* változtassa át? A kötelesség tudatára csak lassan, fokozatosan juthat el az ember. — Az az érzelem, hogy minden embernek lényegileg ugyanazon rendeltetése van, kibékíti az élet változásainak egyenlőtenségével, felbátorítja a levert szellemet; ez láttatja velünk az üdvet „az evangélium tükrében, mely a Jézus Krisztus nevében adatott nekünk.“ De az érzelmenél nem kell megállapodni: reflektálnunk kell törekvéseink, akaratunk felett kiváltképen oly időszakban, midőn a képzelem feltámad életszokásaink monotoniája ellen. Gyöngö lényeket az unalom visz legtöbbször kísértetbe. Sajaj annak, kinek ez órákban a kötelességérzet nem jön segítségére! Ez okból kívánja az anyáktól, hogy leányaikat jókor vezessék be a kötelességek ismeretébe. Gyermekünk hajlandók hinni, hogy minden jó amit cselekszünk; de ugyanekkor azt is gondolják, hogy csak azért cselekszünk, mert nekünk úgy tetszik. Ne csináljon hát egy anya titkot abból, hogy bármely nagy hatalom legyen ő, sőt annál inkább: vannak kötelességei.

Mellözve azon igen érdekes fejtegetéseket, melyek *Rémusat* grófnő könyvében az ifjuságról, a nők szépségéről és öregségéről, a leányok kisdékori neveléséről, a nevelésbeli t kintélyről szólnak, csak azok megemlítésére szorítkozunk, melyek a *lelkiismeret kifejllesztésének módjáról* s a *vallásról* mondatnak. Ez utóbbi töredékben maradt. De ennyi is meggyőzhet bennünket arról, hogy ha a racionalismus hatása nyomot hagyott is *Rémusat* grófnő vallásán, nem kicsinyli a keresztyén dogmák jelentőségét s moralja *vallásos* moral. Az igazi, az egyedüli moral szerinte az, mely az élet minden körülményeire alkalmazható, mely tul éli az élet tartalmát. A jó és rosz szerinte bennünk vannak; indokaink azok, melyekkel lelkiismeretünknek dolga van; jó úgy mint rosz cselekedeteinknél az a főkérdés: *miért* cselekedted ezt? „A társaság moralja — ugymond — mindenkor a békére irányul; megengedi, hogy egymást támogassák az emberek, de nem parancsolja, hogy segítsenek egymáson, megkönnyíti az életet, de csak az egyén életét. Egyedül az *isteni moral* tudja az életet szabaddá tenni s teszi is azt valóban nagygyá és teljessé. Egyik szerint minden bevégződik vagyis kellene, hogy bevégződjék halál előtt, másik szerint a jövő adja meg értékét a jelennek. . . .” Jellemzők az ő erkölcsi felfogására a következők is: „Az odaadás, az érzelem, a rokonszenv támaszai, rugói gyakran pótlói a morálnak: de ezek még egyáltalában nem elvek. Nagy veszélynek teszi ki magát, ki azt hiszi, hogy egy nemes lélek benyomásai mindig kötelességek.“ — Inkább érezzük a keresztyéni felfogás hiányát, midőn a lelkiismeret fejlesztésének főeszközévé a *magunkkal való megelégedést* teszi. Hiszen ő maga mondja (van okunk hinni, hogy a Kant hatása alatt, kinek erkölcsi

rigorismusa máskor is visszahangzik e műben) hogy az erény teljessége az érdeknélküliség. A keresztyén felfogás szerint pedig nem a magát tökéletesnek érző lelki góg, de a magában nem bizó, az Isten kegyelmére támaszkodó alázatosság teszi az embert emberileg lehető jóvá.

Dr. Bihari Péter.

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

Gyulán, szept. 18-án 1879.

Tisztelt szerkesztő ur!

(Vége).

Ez előzmények után a második themára menve át, tán szükséges is szabad is lesz rövidebben elbánni a többi pontokkal. A t. szerkesztő ur számára a) alatt idecsatolt kimutatásokból kitűnik, hogy *nem a tanfelügyelő*, hanem részint a lelkészek részint *magok a tanítók* írják be az évi statist. kimutatásokba amaz osztályzatot, melyet iskolájuk az egyes tantárgyakból megérdemelt.*) Az egyes iskolák osztályzatai a b) alatti minta szerint összegeztetnek. Ezen utóbbi kimutatás adja megközelítő képét annak, hogy mely hitfelekezetek mely tantárgyakban vannak elől vagy maradtak el az évben. És mivel ezen főkimutatás alapja: az egyes iskolák osztályzata, nem téves, hanem a *legtöbb esetben egészen helyes és igaz* és mert a hely színén szerzett tapasztalattal megegyeznek, azért terjesztem fel azokat nem mint tanfelügyelői tévedéseket, hanem mint a kérlelhetetlen számokon alapuló oly igazságokat, melyekért *föl és lefelé egyaránt mindenkor elvállalom a felelősséget.*

Ha már most a főntebbiek szerint a kérlelhetetlen számok azt mutatják, hogy a beszéd- és értelemgyakorlatok a r. katolikusoknál adattak elő legsikeresebben, akkor ezen csak az ütközhetik meg, a ki ugyan szereti, ha hazánkban igaz a szabadság, de nem szereti, ha szabad az igazság. Nekem pedig az igazság nem csak szabad, hanem köteleességem is. S a midőn épen azért kimondottam azt is, „hogy a többi hitfelekezetek tanítóinak nagy része nincs tisztában e tantárgy céljáról“ akkor ezzel nem sérthetem meg egyetlen egy tanítót sem, mert aki tisztában van vele, az nem veheti magára, a ki pedig nincs tisztában vele (mint pl. az iparosokból lett számos tanyai tanítók) az nem hogy sértve érezné magát, hanem inkább elismeri és *szívesen veszi az utbaigazítást.*

Épen ez áll általában az anyanyelv tanítására nézve is. Hogy ez nagyon elméleti, tehát hibás volt még nem rég egész Németországban, míg Disterweg és Lüben nem adtak neki helyesebb irányt s hogy ez nálunk Magyarországon hibás még most is, a mennyiben jobbára nem nyelvet, hanem nyelvtant tanítunk az elemi iskolákban, azt *nem én fedeztem fel*, hanem az köztudomásu dolog minden szakember előtt. S azért itt is sem nem „tanfelügyelői“, sem nem „tévedést“ hanem *országos igazságot* fog látni az, a kinek van szeme a látásra, vagy a kinek nincs szüksége, a tanfelügyelő elleni themára.

Azért ha cikkiró nem csupán ajakán, hanem szíven hordja a tanügyet akkor a különben mulattató és érdekes ferditések és gyanúsítások helyeit és nem is „Békésmegyei“,

*) A kimutatás a tanfelügyelői állítást teljesen igazolja. Szerk.

hanem saját neve alatt azon őszinte kérdést intézi vala hozzám:

„Uram!

1. Mi tehát a beszéd- és értelemgyakorlatok célja? — És hogy kell e tantárggyal bánnunk, hogy e cél elérjék?

2. Melyek azon hibák, melyek az anyanyelv tanításánál elkövetettek?”

És én e kérdésekre szívesen megfeleltem volna, sőt megfelelek most is, habár meggyőződtem, hogy tisztelt ellenfelemet e kérdések épen nem érdeklik; megfelelek — ha t. szerkesztő ur megengedi*) — már csak azért is, mert azt hiszem, hogy ezzel már most tartozom Békésmegye lelkészei és tanítóinak. De ezt is nem úgy adom mintha leczkézteni akarnám egész Békésmegyét, hanem csak mint szerény egyéni nézetemet, melyhez hozzá szólhat minden jóra való ember, kinek a szerkesztőség megengedi; remélve, hogy ezzel épen úgy fognék használhatni az ügynek a mint árthatott volna nekem ama személyes élű czikk. ha figyelmemet elkerüli.

És mos még néhány szót.

E lapok t. szerkesztőjétől és olvasóitól bocsánatot kérek, hogy oly hosszú cikket szenteltem oly ügynek, mely sokaknak tán föl sem tűnt vagy csekélynek látszott. — Én előttem ez fontos tárgy volt, mert a köztem és Békésmegye lelkészei, egyéb iskolai hatóságai és tanítói között eddig zavartalanul fenállott s *kölcsönös bizalmon alapuló* jó viszonyt épen ezen *alapjában* találtam megtámadva ama cikkben s ha védekezésem elmaradása folytán csak egyetlen egy barátot vesztettem volna, akkor nem a névtelenség bokra mögül férfias bátorsággal nyilazó „Békésmegyeit,“ hanem önnön magamat kellett volna okoznom.

Tisztelt ellenfelemnek pedig azon ígérését, hogy figyelemmel fogja kíséni eljárásomat, köszönettel veszem tudomásul, mert nincs jobb annál, mint ha egy közhivatalnok a közönség éber ellenőrzése alatt érzi magát. Ez sok botlás-tól kiméli meg lépteit. Ezért viszont én is ígérem, hogy nem csak kezét, hanem iskoláit is meg fogom szoritani, ha köteleességem úgy kívánja s ő idejét ezentul is inkább cikkrezésre, mint iskolai bajainak orvoslására fogná fordítani.

És most bucsuzóul azt mondom János evangyélis tával V. r. 14. v. „Ime meggyógyultál, többé ne vétkezzél, *hogy gonoszbul ne legyen dolgod.*“ Teremj a megtéréshez illendő gyümölcsöket s e feltételek alatt absolve te ab omnibus peccatis. Békesség legyen velünk!

A békésmegyei tanfelügyelő.

NYIRI PÉTER

vértesi ref. lelkésznek s a debreczeni egyh.-m. esperesének emlékezete.

NYIRI PÉTER született Szatmármegye Istvándi nevű községében az 1823-ik évi nov. hó 2-ik napján Nyiri Miklós és Zilahi Mária szüleitől. Az elemi iskolai osztályok elvégzése után a benne már ekkor feltűnő mérvben nyilatkozó tudományzómjtól hajtatva a szatmári szép híri s virágozó

*) A felvilágosításnak különös tekintettel Békésmegye tanügyi viszonyaira szívesen ad tért a Szerk.

ref. gymnázium növendékei közé lépett. Miután ezen gymnáziumban kitartó szorgalommal s kitűnő eredménnyel mind a hat osztályt megfutotta, az 1840. évben a debreczeni főiskolában az akkor ugynevezett novitius deákok közé iratkozott; itt a felsőbb tudományokat mind végig nagy szorgalommal hallgatta s gazdag ismeretkincseket szerzett. A hittanszaki tanfolyamot bevégezve a főiskolában két évig esküdtfelügyelői és köztanítói hivatalt viselt. Az 1848 ik évben a nagykuncarczagi reform. egyház gymnáziumának rektorává lön s mint ilyen 3 évig ritka ügyszeretettel, előjárói közmegeledésére forgolódott hivatalában. — Aztán a debreczeni fényes egyházban segédlelkészül alkalmaztatott. Ez időre esik keblének ama nemes küzdelme, hogy az előtte egyiránt kedves és sokra becsült lelkészi és tanári pálya közül melyiket válaszsza. — A küzdelem a lelkészi pálya diadalával végződött s a vértesi ref. egyház meghívását elfogadta, mely őt az 1854-ik évben lelkészül választotta volt. Attól fogva egész haláláig állandóan Vértesi lelkésze volt s mint ilyen egy valódi hú lelképásztor odaadó szeretetével örködött egyháza jóléte felett s ápolta abban az istenfélelmet s az előtte oly kellemes iskolaügyet, egyszerűsmind magántanulókat hosszú időn át gymnáziumi tantárgyakban oktatott nagy szakavatottsággal s kitűnő sikerrel. Egyéni s hivatali tiszta jelleme, a tanügyi dolgok körül ritka képzettsége s lángoló buzgalma miatt előbb dekáni majd tanácsbírói s végre az 1871. évben esperesi tisztségre emelte egyházmegyéjének tisztelő bizalma. A hosszas nőtlenséget 1869. évben a házas étellel cserélte fel nőül vevén Békési Juliát Békési Péter debreczeni tanító leányát, kivel 8 évig a leggyöngédebb s kölcsönösen boldogító viszonyban élt. Frigyöket négy gyermekkel áldotta meg az ur, kik közül már csak Irma és Gyula vannak életben. A hú nő és jó édes anya bár hosszas szenvedés után, de korai halála által mégis erősen megrázta a gyöngéden s nemesen szerető férjnek s a négy kised árva apjának bánatos szívet, úgy hogy bár keresztyéni hite szent fényénél folyvást vigaszt lelt fájó szíve sebére, a bánat mégis lassan emésztő erejével megtörte őt. Majd két legkisebb gyermekének, egy kised leánynak és fiúnak néhány nap előtt egymásután igen rövid idő alatt bekövetkezett halála réndkívüli fájdalommal nehezült keblére. — melyet sokáig meg nem bírhatott s a nemes szív nagy és romboló terhe alatt összeroskadott. S most gyászolják kised árvái, hön szerető és tisztelő egyháza, a hozzá ritka kegyelettel ragaszkodó egyházmegyéje s különösen ennek papsága — gyászolják számos barátai és tisztelői, gyászolja mindenekfelett a nevelés és oktatás ügye, melynek majdnem páratlan képzettségű s bámulatos kitaratásu hive, előmozdítója volt.

Temetése f. hó 6-án d. e. helybeli és vidéki nagyszámu tisztelőinek részvétele mellett ment végbe. Az egyházmegyei lelkészek és tanítók számos megjelenésökkel mutatták meg, mennyire szerették és tisztelték az elhunyt jeleset. Az egyházkerület, a debreczeni főiskola és egyháza képviselői is sokan résztvettek a gyászünnepélyben tisztelőik, hálójok, vagy épen szívök szeretetének, részvéteinek adóját lerovandók, élükön főt. Révész Bálint püspök ural, ki az elhunytban jó barátját, egyik leghűbb, legnemesebb szolgatársát jött nemes szívével megsíratni. A gyász ünnepély alkalmával, melyet a debreczeni ref. főiskolai énekkar szaba-

tos, szép éneke különösen emelt, előbb nt. Dávidházy János egyházmegyei főjegyző ur templomban tartott rövid s szónoki routinental előadott egyházi beszédet Jeremiás siralmi V. rész 16. versében megirt eme szent igék felett: elesett a mi fejünknak koronája. Utána nt. Nagy Pál tépei lelkész ur a „vallás erejéről“ elmélkedett. s a sirnál is ő mondott rövid megható imát. A gyász istenitiztelet rendezése körül t. Fráter Gyula szolgabíró és egyházmegyei tanácsbíró ur hálaival említendő nemes buzgalmat fejtett ki.

Nyiri Péter egy külviselésében igen egyszerű, a látszatot, feltűnést gondosan kerülő férfiú volt, gyűléseken szerényen hallgatott, szükség nélkül egy szót sem szólott, nem a szónak, hanem a tettnek embere volt ő. — Fáradhatlan gondnal, kimagasló szakértelemmel ápolta, emelte és virágoztatta egyházmegyéjében a népiskola ügyét, melynél rendezettebb egyetlen egyházmegyében sem volt; e nagy szakavatottsága ugy lelkésztársai mint a tanítói kar előtt különös nymbusszal övezte érdemes fejét, a miről azonban ő alig tudott valamit, oly nagy volt benne az egyszerűség, kicsiny a feltűnési vágy.

Tevékenysége az egyházkerületi tanügy majd minden köreire is sikeresen és áldásosan hatott ki. — Elnöke volt az újabban szervezett egyházker. népnevelésügyi bizottságnak, melynek munkálkodásait nagy szakértelemmel és kitaratással vezette. — Ő nem kicsinyelt semmit, a mi a nevelés és tanügy körébe tartozott, az embernevelés munkája bármily fokon szent volt előtte. — Az elemi tanügy iránti becsülését az által is kimutatta, hogy ő valódi tudós ember nem tartotta méltóságán alulinak elemi tankönyveket, melyek széles körben elterjedtek. irni. — A főiskolában a tanítóképzés és a gymnáziumi oktatás ügyének nálánál melegebb keblü barátja nem volt. Főt. püspökünknek valódi alter ego-ja volt, a ki minden évben a félévek végén hét számra vizsgálta az iskolákat; csak vasárnapra híván őt haza egyházának szeretete. A növendékek vizsgálásában oly kitaratást, türelmet, szelidséget mint a Nyiri Péteré, nem láttam soha, képzelni is alig tudok. Emellett az egyes tantárgyakban feltűnő jártassága, azok módszerének alapos ismerete, a tanárok iránti belső érdeklődése különös tiszteletet szereztek neki.

Nem szeretnék senkit csak gyöngédtelenül is érinteni akkor, midőn a kegyelet munkájával foglalkozva egy nemes életről emlékezem, de azt ki merem mondani, hogy Nyiri Péter nemcsak egyházmegyéje, hanem az egyházkerület tanügyére nézve is, betölthetlen őrnt hagyott maga után, mert nála a jóakarát, buzgó kitaratás, fáradhatlan tevékenység a legalaposabb szakértelemmel párosultak különösen a népoktatás és gymnáziumi tanügyet illetőleg.

De nem akarok még hosszasan és untatóbban írni számos érdemeiről, — egyszerűen előadom indítványomat.

Nyiri Péter érdemes arra, hogy tisztelői és barátai, a lelkészi kar, a tanítók és tanárok emléket állítsanak neki, mely a romboló idővel is daczolva hirdetője legyen áldásos életének. Legméltóbb emlék volna hozzá egy az ő nevét viselő oly alapítvány tétele a főiskolában melynek évi kamata felerészben egy gymnáziumi, felerészben egy tanítóképzési jó előmenetelű és erkölcsü ifjunak ösztöndíjképen adatnék ki.

E célra az adományokat, míg e lap szerkesztője lesz, szívesen elfogadom és nyilvánosan nyugtázom, magam részéről az adakozást 5 frttal megkezdvén.

Örökítsük emlékét s hadd legyen ez folytonos ébresztője akaratumnak, a tanügy oltárán buzgó áldozatkészségünknek.

Joó István.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A Religio átvette lapunkból a protestántismusnak Japánban való örvendetes terjedéséről szóló tudósításunkat s végül azt kérdi: hány bibliát terjesztettek ottan el a protestánsok? Erre csak akkor tudnánk megfelelni, ha mindazon angol, skót s amerikai biblia- és traktátus-terjesztő valamint hittérítő társulatok évi jelentései kezünkben volnának, melyek Japánban működnek, de bizony jelenleg azok felett nem rendelkezünk. Az angolbibliaterjesztő társulat közelebbi japáni működéséről sincsenek adataink. — Az előttünk fekvő 1875/6. évi német nyelvű kivonatos jelentésben ezt olvashatjuk: „A keresztyén irodalom jelentékeny keresletnek örvend s a japániak nem zsugoriskodnak úgy pénzüikkel, mint a chinaiak. Az általuk megvett könyvekért szívesen és készen megfizetik a teljes árt. . . Több megtértek boltot nyitottak keresztyéni irodalmi művek terjesztésére. *Jeddo sok nagy boltjaiban ott látjuk a bibliát és sok más keresztyén könyveket árulás végett kitéve.* És nemcsak ez, hanem több chinai hittérítő által irt keresztyéni és más egyéb iratok nagy részét a benszülöttek saját költségükre, egyszerűen üzlet-spekulációból, ujonnan kiadják. . . . Jelent meg néhány a keresztyénség ellen írott könyv is — és a mint tudomásunkra jött — ezek több olvasót a bibliához tereltek, hogy abban kutassák föl, hogy miként áll hát a dolog? A biblia chinai fordítását sokan még többre becsülik és inkább használják, mint a japáni fordítást.“

A londoni „vallásos traktátusterjesztő társulat“ mult évi reportjában többek közt ezt olvashatjuk Japánról: „a helyi komité, egyetértőleg a „britt és külföldi bibliaterjesztő társulattal,“ a város szívében fekvő boltok egyikében egy jó felső szobát bérelt ki. A tulajdonos egy könyvárus s tisztességes százalék mellett áruba bocsátja gondjai alá bizott könyveinket. Különös: külföldi cégjelt akasztott ki, mely minden járókelőnek tudtára adja, hogy odabent bibliákat s a traktátusterjesztő társulat iratait lehet vásárolni. A bolt a város azon részében van, mely némileg külföldi mintára van építve. Okunk van hinni, hogy ha a helyiséget jól megismerik, a szentiratok s a traktátusterjesztő társulatnak, a biblia életadó igazságait világosító, nagy választéku könyvei jó keresetnek fognak örvendeni.“ Az amerikai traktátusterjesztő társulat mult évben 700 dollárt költött keresztyén iratok terjesztésére Japánban (l. az 1879. május 7-én New-Yorkban beterjesztett évi report 108. lapját.) Ennyi a mit hirtelenében, saját könyves szekrényünkől, a Religio számára össze tudunk szedni. Utánjárással újabb adatokkal is szolgálhatnánk. Annyi azonban ezekből is világos, hogy a protestánsok igenis a bibliát és más vallásos iratokat szin-

tén terjesztik és sikerrel terjesztik Japánban. És nemde ezt a Religio is istenes és jó munkának tartja?! (Cs.)

Lelkészeválasztás Sonkádön. A sonkádi ref. egyház f. évi szept. hó 21-én választotta meg új lelkészét. És pedig a választók bizodalma két egyén közt oszolván meg, a szavazatok kétszeres többsége tolnamegyei paksi egyházban szolgáló K o c s i s József segédlelkészre esett.

Egy kissé ugyan — a szabadválasztási jog tiszteletben tartása mellett is — visszatetszik nekem, hogy a sonkádi hívek többsége a kebelbeli jó reményű segéd- és a kisebb jövedelmű egyházak érdeemes rendes lelkészei között magának valót nem talált: de mégis — a mennyiben az elválasztott ifju lelkészt tanulókorából ismerjük — a választás szerencsésnek mondható.

Adjon isten Kocsis József urnak a békeszerető sonkádiak közt oly békés lakást, mint a milyennek boldogult előde oly sok éveken át örvendett!

Őszintén óhajtjuk.

Közli:

Sipos Károly,
milotai ref. lelkész.

A Czelder Márton által szerkesztett „Magyar protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő“ X. füzeté következő változatos tartalommal megjelent. 1. A keresztyén misszióról. Láng Adolftól. — 2. A linzi prot. vérfürdő. Csuthy Zsigmondtól. — 3. Báthory Zsófia életrajza. (Folytatás.) Kiss Kálmántól. — 4. Őszinte észrevétel és nyilatkozat a debreczeni ref. tanítóképezde „Értesítő“-jét illetőleg.*) Keszi Hajdu Lajostól. — 5. Énekszerzők életrajza. Kálmán Farkastól. — 6. A barsi ref. egyházmegye történetéhez. Rác Károlytól. — 7. és 8. alatt számos kisebb történelmi közlemény. — 9. Külföldi kisebb közlemények. — 10. Belföld czim alatt a Budapesten és Debreczenben tartott konventről. — 11. Könyv- és lapszemle.

Szerbia. A konstántinápolyi szerb követ, Kristics tudatta Ristics-csel, hogy úgy a konstántinápolyi pátriárkha, mint a porta beleegyeztek Szerbiának azon kérésébe, hogy tétessék Szerbia önálló egyházzá. Ennek következtében Mihailo szerb metropolita e hónapban zsinatra hívja össze Szerbiának összes püspökeit Belgrádba, hol a szerb egyháznak a konstántinápolyi pátriárkhaságtól való függetlensége proklamáltatni fog. Az önálló szerb egyház első pátriárkhájává Milán fejedelem Mihailo metropolitát fogja kinevezni.

A 700.000 lélekre menő francia protestánsok évenként egy millió frankot adnak ki bel- és külmissziói célokra, hittérítőket tartva Dél-Áfrikában, Senegálban és Tahitiben.

*) E jó irányzatú s minket legközelebről érintő cikkre a közelebbi számban visszatérünk. Szerk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joó István.**

Főmunkatársak:

Toth Sámuel.

Békési Gyula.